

Del 11: Zapateros Spanien (2004-2011)

11. marts 2004: Terrorangreb i Madrid.

14. marts 2004: Zapatero og PSOE vinder overraskende parlamentsvalget. Uenighed om hvorvidt sejren skyldtes usande ord fra den afgående ministerpræsident Aznar om terrorangrebet.

22. marts 2006: ETA bekendtgør ”permanent krigstilstand”. Zapatero tager initiativ til fredsforhandlinger.

9 marts 2008: Zapatero vinder valget og fortsætter som ministerpræsident.

August 2008: Regeringen anerkender at der er økonomisk krise i Spanien.

2009: Den økonomiske krise tager til. Arbejdsløsheden når op på 18%.

3. december 2010: Flyvelederne i de spanske lufthavne går uden forudgående varsel i strejke. Militære luftledere overtager ansvaret. 15. januar vender de civile tilbage til arbejdet.

2. april 2011: Zapatero gør klart, at han ikke stiller op ved parlamentsvalget 2012.

20. oktober 2011: ETA bekender at man ikke længere vil føre væbnet kamp.

12. marts 2000 tabte det socialistiske parti PSOE for anden gang parlamentsvalget til José María Aznars konservative Partido Popular (PP). Det medførte at Joaquín Almunia gik af som PSOE's leder. Ved et møde i León bekendtgjorde José Luis Rodríguez Zapatero at han kandiderede til posten som socialisternes generalsekretær. I hans tale opridsede han nogle punkter som senere kom til at kendetegne hans regeringsledelse:

1. Samfundet skulle acceptere alle migranter.
2. Uddannelse skulle prioriteres og der skulle skabes stabile jobs.
3. Forældre skulle have mulighed for at tilbringe mere tid sammen med deres børn og passe på deres ældre pårørende.
4. Kulturen skulle promoveres.
5. Spaniens skulle beundres i udlandet for sin hjælp til dem med de største behov.
6. Demokratiet skulle styrkes, politik skulle gøres mere anstændigt og værdier skulle sættes højere end konjunkturer.

Konkurrenterne var José Bono, Matilde Fernández og Rosa Díez. Zapatero var det ubeskrevne blad. Hans modstandere kritiseret ham for hans mangel på erfaring, mens hans tilhængere pegede på, at Zapatero var den reformvenlige kandidat som PSOE havde brug for. 22. juli vandt Zapatero en kneben sejr.

Oppositionsleder

Zapatero evnede at standse den dybe krise PSOE havde lidt under de seneste fire år, samle partiet og fremlægge et progressivt udspil.

Oppositionslederen lod endvidere forstå, at han ville være konstruktiv og ikke ville forsøge at skade regeringen. Hans oppositionsstil var at tilbyde regeringen samarbejde på væsentlige områder og især omkring terrorisme. Således var *El Pacto Antiterrorista* et resultat af et udspil fra PSOE under ledelse af Zapatero. Denne samarbejdsvillige oppositionsstil blev dog ikke velmodtaget af nogle sektorer i partiet.

Zapatero havde også nogle alvorlige konfrontationer med regeringen. Disse omhandlede især krigen imod Irak. I 2003 viste meningsmålinger, at det store flertal af de spanske vælgere var imod den amerikanske ledede aktion imod Saddam Hussein. Som mange europæiske regeringer mente Zapatero, at et væbnet angreb som ikke var autoriseret af FN ville være ulovligt. PSOE's leder gav

som valgløfte, at han ville trække de spanske soldater hjem fra Irak, hvis der ikke inden juni 2004 kom en FN resolution som bakkede krigsdeltagelsen op.

Ud over krigstemaet, kritiserede Zapatero PP's boligpolitik, som ifølge PSOE var skyld i de store prisstigninger.

Parlamentsvalget 2004

Gennem valgkampen op til valget 14. marts 2004 førte PP og partiets nye leder Mariano Rajoy i meningsmålingerne. Der var dog tvivl om PP kunne bibeholde sit flertal som man havde fået i 2000, eller om partiet måtte samarbejde med andre for at kunne regere.

Tre dage efter terrorangrebet i Madrid 11. marts vandt PSOE valget. Der er stadig den dag i dag uenighed om hvorvidt terrorangrebet der indtraf umiddelbart op til valget var årsagen til PSOE's sejr, da regeringen umiddelbart efter angrebet havde udtrykt sig på en måde der kunne tolkes som om ETA var blevet gjort ansvarlig, selvom der var beviser for at der var tale om islamisk terror. Dette blev af en stor del af vælgerne betragtet som et bevidst forsøg på at føre offentligheden bag lyset og mod bedre vidne på falsk grundlag at give den baskiske terrororganisation ansvaret. Således var der i de største spanske byer demonstrationer hvor regeringen blev beskyldt for at skjule information.

Attentatet 11. marts 2004

Torsdag d. 11. marts 2004 indtraf det alvorligste terrorangreb i Spaniens nyere historie. Nogle eksplosioner i Madrids metro betød at 192 mennesker mistede livet og i tusindvis blev såret. En hel verden følte med Madrids befolkning.

Terrorangrebet fandt sted tre dage før parlamentsvalget. Valgkampen blev suspenderet, men valghandlingen blev gennemført. Men angrebet forenede ikke de forskellige politiske ledere, men skabte bitter strid blandt dem.

På valgdagen 14. marts vandt PSOE, men socialistpartiet opnåede dog ikke flertal alene. Således måtte Zapatero forhandle med andre politiske partier for at sikre et parlamentarisk grundlag til at danne regering på.

PSOE havde fået 164 pladser og 43,27% af stemmerne. PP havde fået 146 pladser og 37,81% af stemmerne. I senatet tabte PP 25 pladser. PSOE gik frem med 28 pladser.

17. april 2004 meddelte José Luis Rodríguez Zapatero kong Juan Carlos I, at han ville danne regering. Dagen efter udnævnte han sit ministerhold. Der var otte mandlige ministre og otte kvindelige. Det var første gang i Spaniens historie, at kvinderne udgjorde halvdelen af regeringsholdet. María Teresa Fernández de la Vega blev den første kvinde som blev udnævnt som viceministerpræsident for regeringen. Dagen efter at være tiltrådt som regeringsleder bekendtgjorde Zapatero, at han hurtigst muligt ville trække de spanske soldater hjem fra Irak.

En anden af regeringens målsætninger var at få mindstelønnen hævet. I 2004 var mindstelønnen i Spanien 460,50 euro om måneden, hvilket var en af de laveste i EU. I løbet af valgperioden steg den til 600 euro om måneden.

I de efterfølgende måneder besluttede den nye regering at forlænge den militære aktion i Afghanistan og at sende flere soldater til landet samt at påbegynde en humanitær mission i Haiti.

I september 2004 foreslog Zapatero på FN's 59. generalforsamling at der blev iværksat en alliance mellem den vestlige verden og de arabiske lande.

I december 2004 fik regeringen vedtaget initiativer til at beskytte kvinder imod hustruvold.

17. april 2005 blev der afholdt regionalvalg i Baskerlandet. Ibarretxe fra det baskiske nationalistparti PNV vandt, men tabte fire pladser sammenholdt med resultatet fra valget før. Trods dette fortsatte Juan José Ibarretxe som baskisk regeringschef (Lehendakari), men han havde ikke flertal alene. I Galicien fik PP flest stemmer, men Emilio Pérez Touriño (PSOE) kunne udnævnes som præsident for det galiciske parlament *La Xunta* takket støtte fra partiet Den Galiciske Nationalblok (BNG).

I anden halvdel af 2005 blev der i Catalonien og Valencia området vedtaget ny selvstyrelov i fælles overensstemmelse mellem PSOE og PP. Særligt hvad angår Catalonien betød ændringerne en hed debat, og indenfor den igangværende valgperiode fremkom PP med anklager om at man fra catalansk side ikke overholdt den spanske forfatning.

I december 2005 forlangte Europa Kommissionen at den katolske kirke i Spanien skulle betale moms. Det var ikke eneste gang i denne valgperiode at religion og specifikt den katolske kirke var en medvirkende faktor i den politiske debat. Der var ikke enighed mellem regeringen og kirken om hvorvidt andre religioner skulle spille en rolle i religionsundervisningen i det offentlige skolesystem. Kirken og regeringen var også på koalition når det handlede om ægteskaber mellem folk af samme køn. Også kirkens økonomi blev diskuteret, men til sidst nåede parterne til enighed om en ny finansieringsmodel for den katolske kirke som skulle træde i kraft i 2007.

ETA slår til igen

I 2006 påbegyndte José Luis Rodríguez Zapatero fredsprocessen med ETA, efter at terrorbevægelsen 22. marts i en pressemeddelelse havde bekendtgjort ”permanent krigstilstand”. PP mente derimod, at man ikke fandt omstændighederne rette til at påbegynde fredsforhandlinger. En organisation for ofre for terrorisme indkaldte til en demonstration imod forhandlingerne i juni.

Fredsforhandlingerne med ETA sluttede 30. december, da ETA angreb Barajas lufthavnen i Madrid med en bombe større end en miniatombombe. Den blev stadig kaldt en “bilbombe”. Men dette var noget langt kraftigere. To personer blev dræbt og mere end tyve såret. Endvidere medførte angrebet omfattende ødelæggelser i lufthavnens infrastruktur og endeligt at fly blev aflyst eller forsinket. ETA bekendtgjorde 5. juni 2007 at ”den permanente krigstilstand” var slut efter 439 dage.

Zapateros anden valgperiode 2008-2011

27. maj 2007 blev der afholdt kommunal- og autonomivalg. PP fik 36,02% af stemmerne samlet set og PSOE 35,32%. Lokalvalgene bekræftede at afstanden mellem de to store partier var beskeden. Der var således stor spænding op til parlamentsvalget i 2008.

Meningsmålingerne gav i januar 2008 PSOE et forspring på 1,5% til PP. Zapatero var stadig den politiker der havde størst anseelse i den spanske befolkning. På de næste pladser kom Gaspar Llamazares fra det venstreorienterede Izquierda Unida og PP’s leder Mariano Rajoy.

I valgkampen havde det været betragtet som epokegørende at de to kandidater til ministerpræsidentposten mødtes i to store tv debatter hvor de var alene oppe imod hinanden. Det

blev vist på mange tv kanaler og fuldt af størstedelen af befolkningen. Men valgkampen blev heller ikke denne gang ført til ende.

Isaías Carrasco havde fra juni 2003 til maj 2007 været rådmand for PSE-EE i byrådet i Mondragón. Han blev dræbt i et ETA attentat. ”ETA har igen ønsket at indblande sig i borgernes mulighed for at ytre deres vilje ved stemmeurnerne”, udtalte Zapatero efterfølgende. Alle partier enedes om at standse valgkampen.

Ved valget 9. marts 2008 gik PSOE frem med fem pladser til 169 i alt. PP fik 154, hvilket var seks mere end i 2004. Zapatero bekendtgjorde, at hans primære målsætninger var kampen imod den økonomiske krise og at nå til aftaler med PP og de øvrige politiske partier.

Zapatero satte denne gang et ministerhold som gik over i historien, fordi det var første gang der var flertal af kvinder. 9 kvinder og otte mænd blev udnævnt. Det var også første gang Spanien fik en kvindelig forsvarsminister, Carmen Chacón. Endvidere fik Spanien for første gang en ligestillingsminister, hvilket var 31årige Bibiana Aído som endvidere var den yngste minister i historien.

Valgperioden blev kendetegnet af den økonomiske krise som fx betød en brat opbremsning i boligsektoren, som havde været drivkraften i spansk økonomi og jobskabelse de seneste 15. år.

I januar 2008 nåede inflationen 4,3% og arbejdsløsheden var den højeste i fem år.

14. juli 2008 gik ejendomsmæglerfirmaet Martinsa-Fadesa i betalingsstandsning. Frem til august benægtede regeringen at der var økonomisk krise. I oktober oplevede man den største stigning i arbejdsløsheden, hvor omkring 193.000 mistede deres job på blot en måned.

7. juni 2009 var der valg til Europa parlamentet. Her fik PP næsten fire procent flere stemmer end PSOE, hvilket var socialistpartiets første nederlag i et valg på nationalt plan siden 2000. Tilbagegangen for partiet var på 5% sammenholdt med det seneste valg til EU's folkevalgte forsamling.

2009 blev det værste år for spansk økonomi under krisen. Spanien havde en kedelig førsteplads på liste over lande i Eurozonen med størst arbejdsløshed. I alt var der mere end 4,4 millioner arbejdsløse, hvoraf 1,4 million ikke fik nogen form for arbejdsløshedsunderstøttelse. I årets sidste måned steg arbejdsløsheden med 55.000 personer, hvilket betød at den nåede op på 18,8%. Således var arbejdsløsheden igen oppe på det niveau den havde været på da José María Aznar overtog i 1996.

Den månedelige stigning var den næsthøjeste siden 1996. På verdensplan var faldet i BNP på 3,6%, hvilket var det højeste i årtiet. Der havde været et konstant fald de seneste seks kvartaler. Underskuddet på de offentlige udgifter svarede til 9,49% af BNP.

Et af de midler regeringen tyede til for at skaffe flere indtægter var en momsforhøjelse på to procent, så den ville komme op på 18%. Dette medførte stor polemik. Fagforeninger, arbejdsgivere og nogle politiske partier tog til genmægle. De anfægtede, at stigningen ville få ubehagelige følger for arbejderne. Endvidere ville det føre til færre arbejdspladser indenfor turisme og handel.

I 2010 betød krisen også at der blev skitseret planer til at sætte pensionsalderen op til 67 år. Alle oppositionens partier samt fagbevægelsen protesterede. Der blev indkaldt til demonstration 23. februar 2010, hvor man anfægtede at tiltaget var ”unødvendigt, urimeligt og bedrageri overfor borgerne”. Til sidst blev initiativet også droppet. Det samme gjaldt den periode hvori man skulle have indbetalt pensionsbidrag for at kunne få udbetalt pension til 25 år. Dette blev heller ikke gennemført.

7. maj 2010 vedtog EU en lånepakke for lande med ondt i økonomien. Problemerne var nok endnu større i Grækenland end i Spanien. Til gengæld krævede EU at lande som fik lån skulle igangsætte initiativer for at nedbringe det offentlige underskud. Således skulle der spares yderligere 15.000 millioner euro for bare at holde underskuddet nede på de offentlige udgifter i Spanien i 2010 og 2011.

I andet kvartal af 2010 faldt euroens værdi kritisabelt og staten mistede indtægter. Reformtiltagene fra regeringen blev af fagbevægelsen betragtet som ”skadelige for arbejderne”. Således blev der indkaldt til generalstrejke 29. september.

20. oktober annoncerede Zapatero at syv af de nitten ministre ville blive udskiftet. To ministerier blev nedlagt. Der var tale om det for ligestilling og det for boligområdet.

Årets sidste måned blev i 2010 påvirket af at flyvelederne i lufthavnene 3. december uden forudgående varsel forlod deres poster. Således måtte flytrafikken standses.

Regeringen besluttede at løse problemet ved at sætte militærfolk ind på posterne og erklærede ”alarmtilstand”, hvilket var første gang i demokratiets levetid. Dette ændrede sig først 15. januar 2011, da de civile flyveledere genoptog arbejdet.

2. februar 2011 indgik regeringen, fagbevægelsen og arbejdsgiverne en aftale om reform af det offentlige pensionssystem for at styrke det med henblik på fremtiden. Implementeringen skulle

foregå gradvist i perioden 2013-2027. Fra 2027 vil blot de arbejdere som har indbetalt pensionsbidrag i 38 år kunne gå på pension som 65årige, hvorimod det tidligere blot var nødvendigt at indbetale i 35 år. Øvrige arbejdere vil skulle vente til de bliver 67 med at gå på pension.

Dagen efter fik Zapatero besøg af den tyske kansler Angela Merkel i Madrid. Hun bakkede reformerne op, men ønskede justeringer.

2. april bekendtgjorde José Luis Rodríguez Zapatero at han ikke ville genopstille ved det kommende valg i 2012.

17. oktober blev der i San Sebastián afholdt en international fredskonference, som endte med at alle delegerede underskrev et slutdokument.

Tre dage derefter bekendtgjorde ETA: ”Det er definitivt slut med væbnet kamp”.